

Hoofdstuk 19

De macht van nieuwe media Hoe Nederlandse jongeren communiceren in sms'jes, chats en tweets

Lieke Verheijen

Communicatie via nieuwe media, oftewel *computer-mediated communication* (CMC), is alomtegenwoordig. De digi-taal die jongeren in nieuwe media gebruiken, wijkt vaak af van de 'officiële' spelling- en grammaticaregels. Door veel ouders en leraren wordt digi-taal in een kwaad daglicht gesteld, omdat zij het Standaardnederlands als strikte norm hanteren. Onder de jeugd geniet ze echter juist status en wordt ze beschouwd als speels, informeel en cool. Er is dus een interessant machtsconflict tussen het *overt prestige* van de standaardtaal en het *covert prestige* van digi-taal onder jongeren. Om vast te stellen hoe de digi-taal van de Nederlandse jeugd precies verschilt van het Standaardnederlands heb ik een uitgebreide registeranalyse uitgevoerd van zo'n 200.000 woorden aan digitale teksten: sms'jes, MSN-chats en microblogs (tweets). Dit corpusonderzoek richt zich op allerlei taalkundige kenmerken van drie schrijfdimensies: orthografie, syntaxis en woordgebruik. De resultaten bieden linguïstische profielen van de taal van drie nieuwe mediagenres en twee leeftijdsgroepen.

---

1. INLEIDING

De afgelopen jaren is het gebruik van nieuwe media behoorlijk toegenomen, zowel wereldwijd als in Nederland.¹ Communicatie via nieuwe media wordt wel '*computer-mediated communication*', afgekort tot CMC, genoemd. Dit wordt gedefinieerd als '*the practice of using networked computers and alphabetic text to transmit messages between people or groups of people across space and time*' (Jacobs, 2008, p. 470). We hebben steeds meer moderne communicatiemiddelen tot onze beschikking op computers, mobiele telefoons en tablets. Die worden steeds meer gebruikt en de gebruikers worden steeds jonger. In CMC gebruiken jongeren vaak 'digi-taal'. Mijn definitie hiervan luidt als volgt:

Digi-taal is een geschreven taalvariant die vooral door jongeren wordt gebruikt bij informele communicatie via nieuwe media en wordt gekenmerkt door afwijkingen van de normen van de standaardtaal op verschillende schrijfniveaus zoals spelling, grammatica en interpunctie.

Omdat digi-taal merkbaar afwijkt van de standaardtaal, heeft dit gevoelens van weerstand opgewekt: veel mensen zijn bang dat nieuwe media ‘taalverloeding’ of ‘taalverarming’ in de hand werken. Zulke sentimenten zijn echter gebaseerd op oppervlakkige observaties en persoonlijke ervaringen met digi-taal, niet op empirisch onderzoek. Daarom heb ik een systematische registeranalyse uitgevoerd van drie nieuwe mediagenres, namelijk sms, chat (MSN) en microblog (Twitter).

De onderzoeksvraag die centraal staat in deze paper, onderdeel van mijn promotieonderzoek naar de invloed van nieuwe media op geletterdheid, luidt: hoe verschilt de taal die de Nederlandse jeugd in deze nieuwe media gebruikt precies van het Standaardnederlands? Daarnaast komt de volgende vraag aan bod: is deze taal afhankelijk van genre en leeftijdsgroep?

1.1 Nieuwe mediagenres

Tabel 1. Kenmerken van drie nieuwe mediagenres.

Genrekenmerk	Chat: MSN	Sms	Microblog: Twitter
limiet op berichtgrootte	nee	ja (max. 160 tekens) ⁱ	ja (max. 140 tekens)
synchroniciteit van communicatie	synchroon (realtime)	asynchroon (met vertraging)	asynchroon (met vertraging)
zichtbaarheid	privé	privé	openbaar, soms privé ⁱⁱ
interactiviteit	één-op-één, soms veel-op-veel (groepschat)	één-op-één, soms één-op-veel (<i>broadcast</i> -bericht)	één-op-veel, soms één-op-één (<i>direct message</i>)
technologie	computer	mobiele telefoon	mobiele telefoon of computer
communicatiekanaal	multimodaal	tekstueel of multimodaal ⁱⁱⁱ	multimodaal

ⁱ M.u.v. aaneengeschakelde sms'jes, waarbij berichten aaneengevoegd worden als de limiet wordt overschreden.

ⁱⁱ Alleen *direct messages* (DMs) zijn privé op Twitter.

ⁱⁱⁱ Het gebruik van emoticons (zie sectie 2.2) in sms is tekstueel, want ze zijn samengesteld uit typografische tekens. Op sommige telefoons kan men in sms echter ook emoji's gebruiken: die leiden wel tot multimodaliteit, want het zijn kleine gestandaardiseerde afbeeldingen.

Onderzoek naar nieuwe media vereist helderheid over wat dat begrip omhelst. Het is een overkoepelende term, waaronder verscheidene genres vallen, zoals sms en e-mail. Zo ook online chat, waarvan er twee soorten bestaan: chatrooms op het internet en instant messaging. Dat laatste kan via vier soorten technologieën plaatsvinden: met een mobiele telefoonapplicatie (*WhatsApp*, *Telegram*), met een internetapplicatie (*Google Hangouts*, Skype, voormalig MSN Messenger), via een sociale netwerksite (*Facebook chat*) en binnen een online gamenetwerk of virtuele wereld (*World of Warcraft*, *Second Life*). Andere nieuwe media zijn sociale netwerksites (*Facebook*, *Google+*) en platforms voor het delen van visuele media (*YouTube*, *Instagram*, *Pinterest*). Blogs

en microblogs (*Twitter, Tumblr*) zijn ook vormen van nieuwe media. Ten slotte zijn er nog vele internetforums (*4chan, FOK!forum, VIVA Forum*). Dit geeft duidelijk aan dat nieuwe media zeer gevarieerd zijn. Tabel 1 toont een overzicht van de kenmerken van de genres die in deze paper geanalyseerd worden.

1.2 De taal van nieuwe media

Uit eerder onderzoek naar digi-taal zijn bepaalde kenmerken naar voren gekomen. Wat betreft orthografie staat ze algemeen bekend om het gebruik van onconventionele spelling ('*textisms*', oftewel transformaties van conventioneel gespelde woorden) en emoticons.² Een veelgenoemd syntactisch kenmerk is het weglaten van woorden, met name functiewoorden (Ferrara et al., 1991; Werry, 1996; Hård af Segerstad, 2002; Crystal, 2006; Frehner, 2008; Bergs, 2009; Winzker, Southwood & Huddleston, 2009; Herring, 2012; Wood, Kemp & Plester, 2013). Een lexicaal kenmerk is het gebruik van veel Engelse leenwoorden (Crystal, 2008; Frehner, 2008; De Decker & Vandekerckhove, 2012). Grafische kenmerken zijn bijvoorbeeld het gebruik van hyperlinks en het incorporeren van afbeeldingen, geluidsbestanden of video's; er kan sprake zijn van multimodaliteit, een '*blending of graphic with grapheme*' (Carrington, 2004, p. 218).³

Digi-taal is dus een taalvariant die afwijkt van de standaardtaal. Hier liggen vier oorzaken aan ten grondslag. Ten eerste zijn efficiëntie en snelheid van groot belang bij het communiceren via nieuwe media: tempo is belangrijker dan 'foutloosheid' (Silva, 2011, p. 152). Tevens zijn sommige genres beperkt in berichtlengte. Zo kunnen sms'jes maximaal 160 tekens bevatten en tweets maar 140, dus beknoptheid is cruciaal. Bovendien kunnen afwijkingen van de standaardtaal de expressiviteit vergroten: ze kunnen compenseren voor het gebrek aan paralinguïstische en prosodische kenmerken in geschreven (digi-)taal, zoals nadruk, intonatie en volume, evenals het gebrek aan lichaamstaal, zoals gebaren en gezichtsuitdrukkingen. Ten slotte zijn veel jongeren graag creatief en innovatief bij het communiceren via nieuwe media; spelen met taal draagt bij aan hun sociale identiteit. Hieruit kunnen we afleiden dat veel afwijkingen in digi-taal functioneel zijn: vaak zijn het creatieve, pragmatische aanpassingen waarbij de jeugd de talige mogelijkheden van CMC optimaal benut om, ondanks de technologische beperkingen van nieuwe media, hun communicatieve doelen te bereiken.

Dan nog heeft Crystal (2006) gelijk wanneer hij opmerkt dat '*the graphological deviance noted in [new media] messages is... not universal*' (p. 128): nieuwe mediateksten wijken in verschillende mate af van de standaardtaal. Dat komt door allerlei factoren⁴:

- gebruikerskenmerken, zoals leeftijd, geslacht, regio, etnische achtergrond, bekendheid met 'sms-afkortingen', persoonlijke voorkeuren
- situatiekenmerken, zoals gespreksonderwerp, (sociale afstand tot) ontvanger van het bericht, communicatiedoelen
- genrekenmerken, zoals een eventuele berichtlimiet, synchroniciteit, interactiviteit, zichtbaarheid

(Herring, 2001; Hård af Segerstad, 2002; Crystal, 2006; Crystal, 2008; Drouin & Davis, 2009; Proudfoot, 2011).

Dit alles maakt digi-taal stilistisch divers. Daarom zouden we, zoals Hård af Segerstad (2002) beoogt, CMC niet moeten beschouwen als ‘*one single mode of communication*’ (p. 234). Elk nieuw mediagenre is namelijk een unieke manier van communiceren.

1.2.1 Machtsconflict

Digi-taal roept wijd uiteenlopende sentimenten op. Swartzlander (2010) omschreef dit als ‘*a tsunami of anxiety, excitement, paranoia, enthusiasm, fear and fascination*’ (p. 9). We kunnen spreken van een ‘*Gr8 Db8*’ (*great debate*) over digi-taal en de invloed hiervan op lezen, schrijven en spelling (Crystal, 2008). Dit debat is behoorlijk gepolariseerd. Aan de ene kant wordt de taal van nieuwe media negatief omschreven met termen als *language corruption*, *modern scourge*, *linguistic ruin*, *vandalism*, *foe of literacy* en *bane*, terwijl er aan de andere kant juist positieve termen worden gebruikt, zoals *language enrichment*, *opportunity*, *resource*, *valuable*, *frNd of literacy* en *blessing*.

De digi-taal van Nederlandse jongeren is als het ware verwickeld in een machtsconflict met het Standaardnederlands. De standaardtaal heeft zogenaamde *overt prestige*, want ze wordt door velen openlijk als norm gehanteerd (Labov, 1966): het ‘officiële’ Nederlands is dominant. Hoewel het ‘Algemeen Beschaafd Nederlands’ tegenwoordig misschien minder wordt gebruikt in gesproken taal, bijvoorbeeld door de opkomst van het Poldernederlands (Stroop, 2010), hanteren veel mensen het Standaardnederlands wel als strikte norm in zijn geschreven vorm. Zij zien het ‘incorrecte’ en inconsistente taalgebruik in nieuwe media als een slechte invloed op de taal. De volgende quote illustreert dit voor het Engels. In een artikel getiteld ‘*I h8 txt msgs: How texting is wrecking our language*’ worden sms’ers omschreven als

‘vandals who are doing to our language what Genghis Khan did to his neighbours eight hundred years ago. They are destroying it: pillaging our punctuation; savaging our sentences; raping our vocabulary. And they must be stopped.’ (Daily Mail, Humphrys, 2007, p. 15)

Vergelijkbaar is de volgende mening:

‘Met sociale media als Facebook en Twitter “lult” iedereen erop los, zonder dat iemand ook maar nadenkt over enige vorm van spelling. Van deze fouten gaan onze nekharen overeind staan.’ (Broeren, 2012, p. 15)

De onconventionele digi-taal geniet daarentegen juist *covert prestige*, dus status, onder jongeren. Zij beschouwen haar als speels, informeel en cool. Het gebruik van digi-taal maakt deel uit van de jeugdcultuur (Bergs, 2009), draagt humor, opstandigheid en jeugdigheid uit (Shaw, 2008) en markeert hun sociale identiteit (Wood, Kemp & Plester, 2013). Daarmee vertoont digi-taal gelijkenissen met ‘straattaal’, een *urban youth language* die op straat door jongeren wordt gesproken, met name in multi-etnische steden, en wordt gekenmerkt door invloeden van immigrantentalen en Amerikaanse slang. Dat is ook een informele ‘jongerentaal’ die af-

wijkt van het Standaardnederlands en daarom door veel ouderen met argusogen wordt bekeken, hoewel jongeren het juist stoer vinden om ze te gebruiken.⁵ Straattaal en digi-taal bevorderen het groepsgevoel en helpen jongeren hun eigen sociale ruimte te creëren (De Rooij, in Truijens, 2009). Het *covert prestige* van digi-taal uit zich ook in creativiteit met taal in nieuwe media, zoals romans en poëzie die geschreven worden in de vorm van sms'jes of tweets. In dit artikel wordt uitgezocht aan welke linguïstische kenmerken de digi-taal van de Nederlandse jeugd haar heimelijke status te danken heeft, oftewel op welke manieren deze taal afwijkt van het Standaardnederlands, en of deze afwijkingen genre- en leeftijdsafhankelijk zijn.

2. MATERIAAL EN METHODE

2.1 Dataverzameling

Voor mijn registeranalyse van nieuwe mediateksten geproduceerd door Nederlandse jongeren heb ik teksten geselecteerd uit SoNaR (STEVIN Nederlandstalig Referentiecorpus, Oostdijk et al., 2013). Mijn corpus bevat thans MSN-chats, sms'jes en tweets van adolescenten (12 t/m 17 jaar) en jongvolwassenen (18 t/m 23 jaar). Specificaties worden getoond in Tabel 2.

Tabel 2. Selectie van nieuwe mediateksten uit SoNaR.

Genre	Jaar van verzamelen	Leeftijdsgroep	Gem. leeftijd	# woorden	# gesprekken of bijdragers ⁱ
Chat: MSN	2009-2010	12-17	16,2	45.051	106
		18-23	19,5	4.056	21
		totaal		49.107	127
Sms	2011	12-17	15,4	1.009	7
		18-23	20,4	23.790	42
		totaal		24.799	49
Microblog: Twitter	2011	12-17	15,9	22.968	25
		18-23	20,6	99.296	83
		totaal		122.264	108
		algemeen totaal		196.170	284

ⁱ Aantal gesprekken: MSN, aantal bijdragers: sms, Twitter.

2.2 Data-analyse

Deze nieuwe mediateksten zijn kwantitatief onderzocht op diverse linguïstische kenmerken die relevant zijn voor digi-taal: de orthografische kenmerken *textisms*, spelfouten, typefouten, emoticons en symbolen, het syntactische kenmerk omissies en de lexicale kenmerken leenwoorden en tussenwerpsels.

In de analyse zijn de volgende spellingafwijkingen van het Standaardnederlands geclasificeerd als *textisms* (aangepast van Plester, Wood & Joshi, 2009; zie ook Verheijen, 2013):

- initialisme: eerste letters van elk woord/element in een samenstelling, woordgroep, zin, of uitroep (vgl. Daniëls' (2009) 'lettero')
- samentrekking: weglaten van letters (vooral klinkers) van het midden van een woord (vgl. Daniëls' (2009) 'shortje')
- clipping: weglaten van de laatste letter van een woord
- verkorting: weglaten van het einde of soms begin van een woord
- fonetische herspelling: vervangen van letter(s) van een woord door andere letter(s), terwijl de accurate letter-klankpatronen van de standaardtaal worden toegepast
- enkele-letter/cijferhomofoon: vervangen van een heel woord door een fonologisch gelijkende of identieke letter of cijfer
- alfanumerieke homofoon: vervangen van een deel van een woord door fonologisch gelijkende of identieke letter(s) en/of nummer(s)
- visuele herspelling: vervangen van letter(s) door grafisch gelijkende non-alfabetische symbol(en) (speciale tekens of nummers)
- reduplicatie: herhalen van letter(s)
- accentstileren: een woord uit informele spreektaal, evt. met een accent, gespeld zoals het klinkt
- afkortingen uit de standaardtaal⁶
- onconventioneel gebruik van spaties, interpunctie, diakritische tekens en hoofdletters
- overige.

Engelse *textisms* zijn ook opgenomen in de analyse.

In de classificatie van spelfouten zijn maar enkele afwijkende spellingen van het Standaardnederlands meegeteld, afwijkingen die door prescriptieve taalgebruikers sterk afgekeurd worden. Het betreft 'fouten' met *dlt*, *eilij*, *isleens*, *jouljouw*, *n* (tussen-*n* of slot-*n*), met leenwoorden en verouderde spelling. Slechts een selecte groep afwijkingen is dus geclasificeerd als spelfout; de rest is geïnterpreteerd als *textism*, ondanks het feit dat deze ook als 'incorrect' worden beschouwd door hen die de standaardtaal als norm hanteren.

In de analyse zijn alleen aperte typefouten opgenomen, waarbij de schrijver gezien de context duidelijk een ander woord bedoelde te typen. Vaak verschilde dat slechts één letter, bv. *hey boek* in plaats van *het boek*.

Onder emoticons wordt verstaan: uit typografische tekens (leestekens, letters en/of cijfers) samengestelde symbolen die gezichtuitdrukkingen met emoties uitbeelden, zoals :-)

chend gezicht, oftewel 'smiley') ter aanduiding van blijheid. Ze helpen de gevoelens van de schrijver uit te drukken.

Omissies zijn geïnclassificeerd aan de hand van de woordsoort van de weggelaten elementen:

- lidwoorden
- subjectpronomen: persoonlijke of aanwijzende voornaamwoorden die fungeren als het grammaticaal onderwerp
- andere pronomina (object of bezittelijk): persoonlijke of aanwijzende voornaamwoorden met een andere grammaticale functie
- hulpwerkwoorden
- koppelwerkwoorden
- lexicaal werkwoorden
- combinatie van subjectpronomen en werkwoord (plus evt. objectpronomen)
- voegwoorden
- voorzetsels
- overige, o.a. bijwoorden.

Als leenwoorden zijn de volgende lexicaal elementen geïnclassificeerd: geleende woorden, geleende woordgroepen, geleende zinnen, geleende tussenwerpsels en geleende *textisms*. Woorden die oorspronkelijk uit andere talen komen, maar inmiddels officieel zijn erkend als onderdeel van het Standaardnederlands, zijn niet meegerekend.⁷

Tussenwerpsels, oftewel interjecties, zijn uitingen of kreten die geen grammaticaal zinsdeel vormen maar op zichzelf staan. Ze worden voornamelijk gebruikt als gevoelsuiting of ter nabootsing van geluiden (onomatopeeën). Ook Engelse tussenwerpsels zijn in de analyse opgenomen.

Het identificeren en classificeren van deze kenmerken is geheel handmatig gedaan. Om de betrouwbaarheid van de resultaten te vergroten, zijn alle data tweemaal nagelopen. De resultaten die hier gerapporteerd worden, zijn gescheiden op genre en leeftijdsgroep en gestandaardiseerd per 10.000 woorden, omdat het totaal aantal woorden aan geanalyseerde teksten per genre verschilt. Ook zijn ze onderworpen aan statistische tests (loglineaire analyses en bij de omissies een chi-kwadraattoets).

3. RESULTATEN

De volgende tabellen tonen de uitkomsten van de registeranalyse: Tabel 3 de relatieve frequenties en Tabel 4 de uitkomsten van de statistische toetsen.

Tabel 3. Relatieve frequenties van de talige kenmerken (per 10.000 woorden).

Talig kenmerk	Chat: MSN		Sms		Microblog: Twitter	
	12-17 jr.	18-23 jr.	12-17 jr.	18-23 jr.	12-17 jr.	18-23 jr.
	Rel. freq.	Rel. freq.	Rel. freq.	Rel. freq.	Rel. freq.	Rel. freq.
<i>Textisms</i>	1859,23	840,73	1318,14	711,64	563,83	427,31
Spelfouten	24,64	27,12	19,82	6,73	16,11	10,57
Typefouten	39,51	22,19	79,29	40,77	29,17	16,42
Emoticons	690,55	236,69	198,22	356,45	216,39	196,38
Symbolen	16,87	4,93	267,59	237,49	24,82	20,14
Omissies	521,85	320,51	356,79	477,93	390,54	424,79
Leenwoorden	131,41	71,50	148,66	78,60	149,77	114,91
Tussenwerpsels	559,81	337,77	317,15	253,05	179,38	114,51

Tabel 4. Uitkomsten van statistische toetsen van de talige kenmerken.

Talig kenmerk	Interactie genre x leeftijd x talig kenmerk (DoF = 2)		Interactie genre x talig kenmerk (DoF = 2)		Interactie leeftijd x talig kenmerk (DoF = 1)	
	χ^2	Sig. ⁱ	Partiële χ^2	Sig.	Partiële χ^2	Sig.
<i>Textisms</i>	101,24	***	2687,90	***	329,66	***
Spelfouten	3,21	n.s.	13,27	**	2,98	n.s.
Typefouten	3,51	n.s.	50,54	***	17,04	***
Emoticons	119,28	***	892,72	***	53,37	***
Symbolen	3,34	n.s.	1197,89	***	3,37	n.s.
Omissies	66,05	***	–		–	
Leenwoorden	7,51	*	27,45	***	27,67	***
Tussenwerpsels	9,59	**	913,73	***	89,87	***

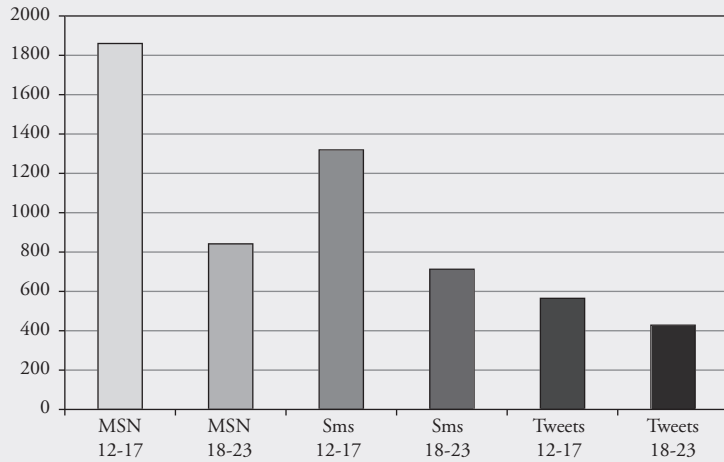
ⁱ N.s.: niet significant; $p > ,05$; significant * $p < ,05$, ** $p < ,01$, *** $p < ,001$.

3.1 Orthografie

3.1.1 *Textisms*

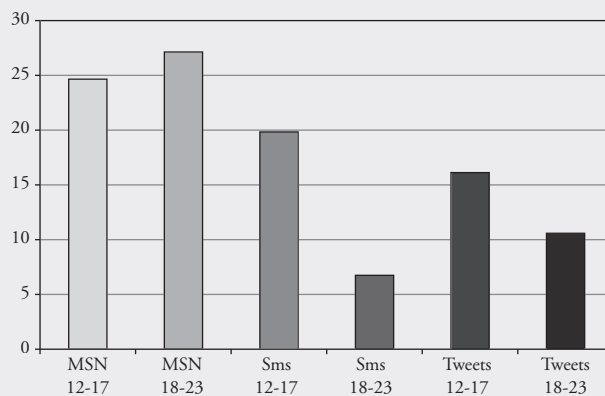
Figuur 1. Relatieve frequenties van *textisms*.

De statistische toets gerapporteerd in Tabel 4 toont dat de drieweginteractie genre $\times$ leeftijd $\times$ *textisms* significant was. Analyse van de relatieve frequenties laat zien dat *textisms* meer gebruikt werden door adolescenten dan jongvolwassenen, maar dat dit afhankelijk was van het genre: het verschil was het grootst in MSN-chats, wat kleiner in sms'jes en het kleinst in tweets.

3.1.2 Spelfouten

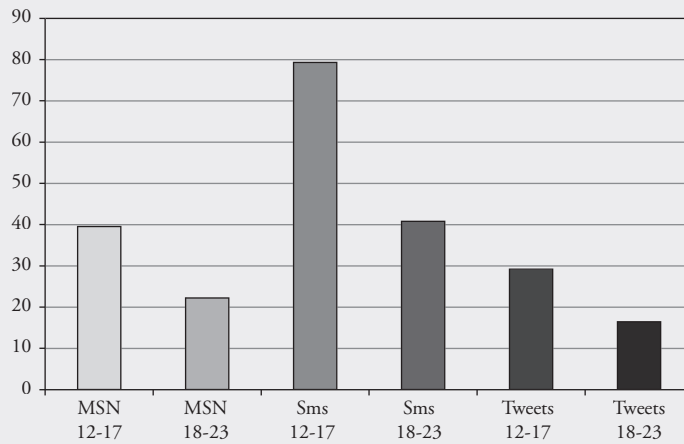
Figuur 2. Relatieve frequenties van spelfouten.

Uit de analyse komt naar voren dat alleen de tweeweginteractie genre $\times$ spelfouten significant was. Spelfouten kwamen meer voor in MSN-chats dan in sms'jes en tweets.

3.1.3 Typefouten

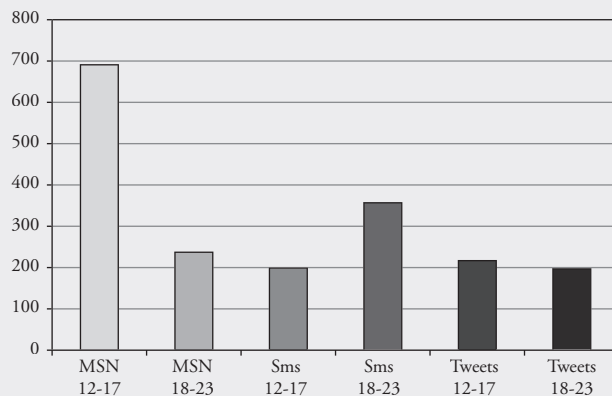
Figuur 3. Relatieve frequenties van typefouten.

Uit de statistische toetsen blijkt dat beide tweeweginteracties, namelijk genre $\times$ typefouten en leeftijd $\times$ typefouten, significant waren. In sms'jes kwamen meer typefouten voor dan in de andere twee genres. Adolescenten maakten meer typefouten dan jongvolwassenen.

3.1.4 Emoticons

Figuur 4. Relatieve frequenties van emoticons.

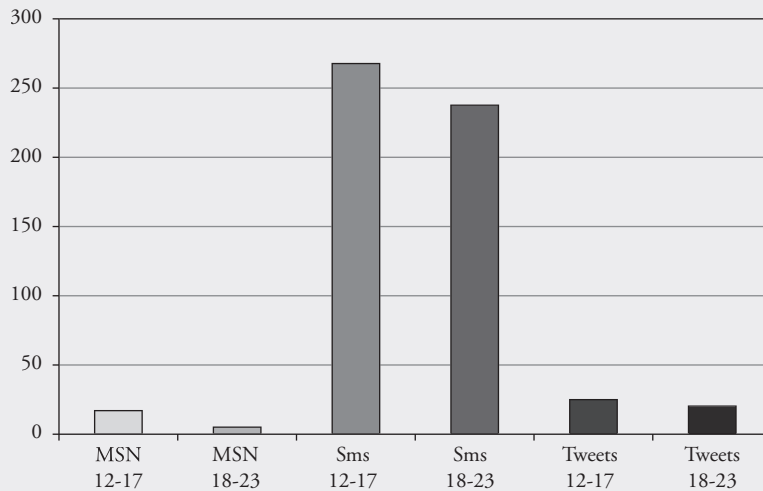

Statistische toetsen laten zien dat de drieweginteractie genre $\times$ leeftijd $\times$ emoticons significant was. In MSN-chats gebruikten adolescenten veel meer emoticons dan jongvolwassenen. De situatie was omgekeerd voor sms'jes, waarin jongvolwassenen juist meer emoticons gebruikten. Het gebruik van emoticons in tweets lag erg dicht bij elkaar voor de twee leeftijdsgroepen.

3.1.5 Symbolen

De volgende symbolen werden aangetroffen in de nieuwe mediateksten: &, +, =, €, <3, X, x, o (in xox, etc.), K, k, (K), (k), (L), [L], (H), (h), (A), (a), (Y), (y), *.

Figuur 5. Relatieve frequenties van symbolen.

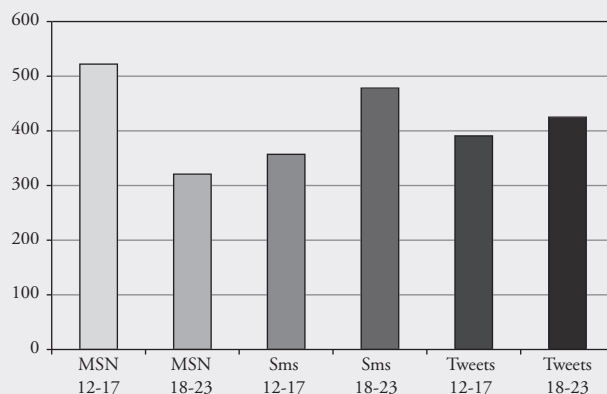

Statistische toetsing toont aan dat alleen de tweeweginteractie genre $\times$ symbolen significant was. Symbolen werden veel meer gebruikt in sms'jes dan in MSN-chats en tweets.

3.2 Syntaxis

3.2.1 Omissies

Figuur 6. Relatieve frequenties van omissies.

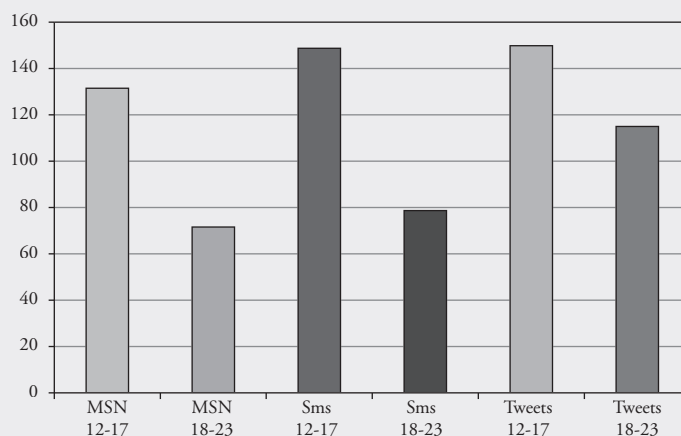

De drieweginteractie genre $\times$ leeftijd $\times$ omissies blijkt significant te zijn. Adolescenten gebruiken meer omissies dan jongvolwassenen in MSN-chats, terwijl jongvolwassenen er juist meer gebruiken in sms'jes en tweets.

3.3 Woordgebruik

3.3.1 Leenwoorden

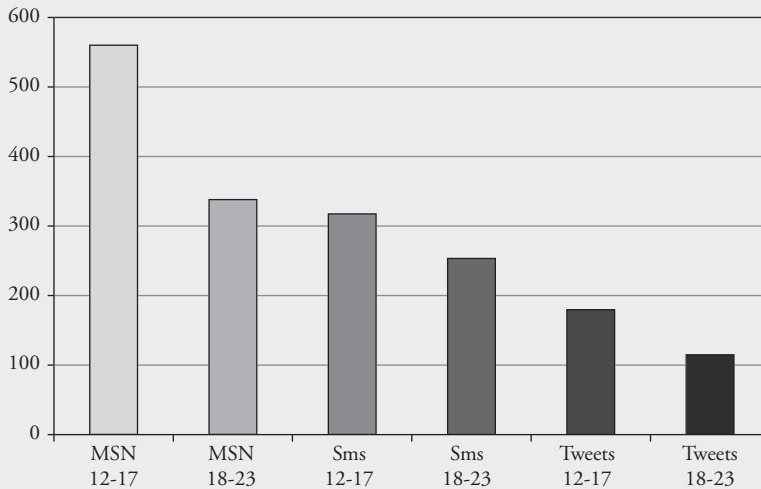
Figuur 7. Relatieve frequenties van leenwoorden.

Statistische toetsing onthult dat de drieweginteractie genre $\times$ leeftijd $\times$ leenwoorden significant was. Adolescenten gebruikten meer leenwoorden dan jongvolwassenen. Dat verschil was het grootst in sms'jes en MSN-chats en wat kleiner in tweets.

3.3.2 Tussenwerpsels

Figuur 8. Relatieve frequenties van tussenwerpsels.

De drieweginteractie genre $\times$ leeftijd $\times$ tussenwerpsels bleek significant. Tussenwerpsels werden meer gebruikt door adolescenten dan jongvolwassenen; dit verschil was het grootst in MSN-chats en kleiner in sms'jes en tweets.

4. DISCUSSIE

De resultaten voor de onderzochte talige kenmerken vormen samen de linguïstische profielen van de drie nieuwe mediagenres voor verschillende leeftijdsgroepen. Deze profielen vloeien voort uit het gebruikerskenmerk leeftijd en verschillende genrekenmerken.

4.1 Leeftijd

Leeftijd speelt een duidelijke rol in digi-taal. Eerder onderzoek heeft uitgewezen dat adolescenten meer non-conformistisch zijn in hun talige gedrag. Het meest opstandige taalgedrag zou plaatsvinden rond 15-16 jaar, wanneer jongeren de grootste druk voelen om zich af te

zetten tegen de normen van de maatschappij; dit noemt men de *adolescent peak* (Holmes, 1992). Jongvolwassenen voelen daarentegen meer de noodzaak om zich te schikken naar de regels van de standaardtaal, die *overt prestige* heeft. Ze beginnen sociale druk te voelen om geen onvolwassen indruk te maken en gebruiken het Standaardnederlands om zich te conformeren naar maatschappelijke normen.

Dat verklaart waarom adolescenten significant meer gebruik maakten van *textisms* en typos in alle drie de genres, evenals van emoticons in MSN-chats en tweets: jongvolwassenen doen meer hun best om qua spelling niet af te wijken van de standaardtaal. Eén bevinding strookt niet geheel met deze redenering: jongvolwassenen gebruikten statistisch significant meer emoticons in sms'jes dan adolescenten. Voor de lagere frequentie van emoticons in sms'jes van adolescenten is op dit moment geen duidelijke verklaring voorhanden; het is mogelijk dat een of enkele van de bijdragers van sms'jes bijzonder weinig emoticons gebruikten, dus een analyse van individuele verschillen tussen de bijdragers zou wellicht helderheid verschaffen, vooral gezien het geringe aantal bijdragers van sms'jes in de leeftijdsgroep 12 t/m 17 jaar. Niet alleen qua spelling, maar ook qua woordgebruik weken adolescenten meer af van de standaardtaal: in alle drie de genres gebruikten ze relatief meer leenwoorden, die (nog) geen onderdeel uitmaken van het Standaardnederlands, en tussenwerpsels, die kenmerkend zijn voor informele spreektaal maar niet voor geschreven standaardtaal.

De resultaten voor omissies waren gecompliceerder. De frequentie van omissies lag in MSN-chats een stuk hoger bij adolescenten, terwijl ze in sms'jes en tweets juist hoger lag bij jongvolwassenen. Dat is het resultaat van een complexe wisselwerking tussen het talige kenmerk met leeftijdsgroep en genre, die beneden besproken zal worden.

4.2 Genre

Ook de invloed van genre op digi-taal is groot. Hierbij spelen meerdere genrekenmerken een rol (zie Tabel 1), namelijk beperkingen aan berichtgrootte, synchroniciteit, zichtbaarheid, interactiviteit en technologie. Deze kenmerken kunnen afwijkingen van het Standaardnederlands stimuleren of juist ontmoedigen.

Het eerste kenmerk betreft beperkingen in berichtgrootte. Sms'jes en tweets zijn beperkt in aantal tekens, MSN-chats waren dit niet. De berichtlimiet in sms'jes (maximaal 160 tekens) en tweets (max. 140) vereist aanzienlijke beknoptheid in communicatie. Dat verklaart de hogere frequentie van omissies in sms'jes en tweets van jongvolwassenen, in vergelijking met hun MSN-chats. Jongvolwassenen proberen hun sms'jes en tweets te vullen met zoveel mogelijk informatie zonder de berichtlimiet te overschrijden, wat ze kunnen bereiken door omissies: het weglaten van non-essentiële woorden, vaak functiewoorden. De lagere frequentie van omissies bij adolescenten, in vergelijking met jongvolwassenen, in sms'jes en tweets suggereert dat jongvolwassenen hierbij beter nadenken over een zo beknopt mogelijke formulering. De afwezigheid van een berichtlimiet in MSN Messenger gaf jongvolwassenen daar de ruimte om zich meer aan de normen van de (geschreven) standaardtaal over syntactische volledigheid te conformeren. Dit kenmerk verklaart ook de lagere frequentie van tussenwerpsels

in sms'jes en tweets: vanwege de beperkingen in deze genres laat men non-essentiële woorden weg, zoals tussenwerpsels. Het ontbreken van zo'n limiet in MSN-chats bood juist ruimte voor het gebruik van tussenwerpsels.

Een ander verschil tussen nieuwe mediagenres ligt in synchroniciteit, oftewel de gelijktijdigheid van communicatie. Online chat is een synchroon genre: de communicatie vindt plaats in realtime, waardoor gebruikers continu onder druk staan om snel te reageren. De snelheid die vereist is in chats bevordert afwijkingen van de standaardtaal, omdat het hoge communicatietempo weinig tijd laat voor spelling- of grammaticacontrole. Sms'jes en tweets zijn asynchroon, dus meer tijd verstrijkt tussen berichten die worden uitgewisseld. Deze genres bieden meer tijd om berichten te bewerken en om na te denken over de formulering. Dat verklaart de hoge frequentie van *textisms* en spelfouten in MSN-chats in vergelijking met de andere genres. Tevens verklaart het de hoge frequentie van tussenwerpsels in MSN: de synchrone communicatie in chat zorgt ervoor dat dit geschreven genre spraak benadert, waarin tussenwerpsels vaak voorkomen. De asynchrone communicatie in sms en Twitter maakt dat deze genres juist meer kenmerken hebben van geschreven taal. Synchroniciteit is ook aan de orde bij omissies. De hogere frequentie van omissies bij adolescenten in MSN-chats, in vergelijking met sms'jes en tweets, strookt namelijk niet met de eerder genoemde limiet op berichtgrootte in sms en Twitter. Dat resultaat komt door de gelijktijdigheid van chat, die ertoe leidt dat adolescenten hierin communiceren als in informele spraak: met veel zinsfragmenten en weggelaten woorden. Jongvolwassenen maken minder gretig gebruik van die gelijktijdigheid: in MSN bootsen zij geen informeel gesprek na, maar namen ze de tijd om syntactisch meer volledige zinnen te schrijven – tijd die ze hadden vanwege het gebrek aan een berichtlimiet.

Nieuwe mediagenres verschillen ook in zichtbaarheid en interactiviteit, twee kenmerken die sterk samenhangen. De communicatie in MSN-chats en sms'jes is privé en meestal één-op-één (interactie tussen twee personen), dus zichtbaar voor weinig mensen. Communicatie op Twitter daarentegen is gewoonlijk openbaar en één-op-veel, dus ze kan gelezen worden door veel mensen. Het openbare karakter van tweets ontmoedigt jongeren om af te wijken van de normen van de standaardtaal, in tegenstelling tot de privacy van MSN-chats en sms'jes. Dat verklaart de lage frequentie van *textisms*, spelfouten en typefouten in tweets. De hoge frequentie van symbolen in sms'jes, met name van hartjes (<3) en kusjes (X, x, K, k, (K), (k)) ter afsluiting van sms'jes, weerspiegelt het persoonlijke karakter van dit genre. Bovendien verklaart dit kenmerk de hoge frequentie van emoticons in vooral MSN-chats bij adolescenten en vooral sms'jes bij jongvolwassenen. Deze komt voort uit de één-op-één privécommunicatie van deze genres, waarbij emoticons veelvuldig gebruikt worden om de gevoelens van de schrijver over te brengen en om misverstanden te voorkomen, in tegenstelling tot de doorgaans één-op-veel openbare communicatie van tweets, die minder emoticons vereisen omdat hun inhoud ook vaak neutraal van aard is. Verder verklaart dit kenmerk de hoge frequentie van met name Engelse leenwoorden in tweets. De Engelse taal heeft prestige onder jongeren; ze beschouwen Engelse woorden als hip en cool. Daarom worden ze veel gebruikt in tweets, waarvan de openbaarheid ervoor zorgt dat een groot publiek getuige kan zijn van hoe 'cool' de schrijver is.

Ten slotte verschillen nieuwe mediagenres in de technologie die gebruikt wordt. MSN Messenger was een chatprogramma voor computers, sms'en gebeurt op mobiele telefoons en

tweets kunnen zowel vanaf computers als mobiele telefoons worden verzonden. Computers en mobiele telefoons verschillen qua toetsenbord en qua woordvoorspellers. De lagere frequentie van *textisms* en spelfouten in sms'jes en tweets kan komen doordat mobiele telefoons, waarvan zij verzonden kunnen worden, vaak een woordvoorspeller bevatten (die gebruikers naar eigen keuze kunnen benutten): bij het intypen van de eerste letter(s) raadt de telefoon de rest van het woord. De woorden in de digitale woordenboeken die hiervoor gebruikt worden, zijn gespeld volgens de regels van de standaardtaal, wat de kans op *textisms* verkleint. Bij MSN-chats was zo'n woordvoorspeller niet aanwezig. Verder kan de hoge frequentie van typefouten in sms'jes komen door de *keypads* van mobiele telefoons,⁸ kleine toetsenborden die het risico op typefouten vergroten. Een computertoetsenbord, zoals gebruikt werd bij MSN, heeft grotere toetsen en dus een lager risico op typefouten. Blijkbaar heeft technologie in dit geval meer invloed op het maken van typefouten dan synchroniciteit, aangezien de asynchrone communicatie van sms'jes wel voldoende tijd biedt voor controle op typefouten.

5. CONCLUSIE

Uit de resultaten van dit corpusonderzoek kan geconcludeerd worden dat de taal die Nederlandse jongeren gebruiken als ze via nieuwe media communiceren inderdaad afwijkt van het Standaardnederlands. Wat orthografie betreft, wordt deze digi-taal gekenmerkt door *textisms* (waaronder ook het onconventioneel gebruik van spaties, diakritische tekens, interpunctie en hoofdletters), spelfouten, typefouten, emoticons en symbolen. Qua syntaxis wijkt digi-taal af van de (geschreven) standaardtaal door de vele omissies die erin voorkomen. Kenmerkend voor het woordgebruik van digi-taal zijn leenwoorden, met name Engelse, en tussenwerpsels. Deze registeranalyse toont nadrukkelijk de invloed van genre en leeftijdsgroep op de frequentie waarmee bepaalde linguïstische kenmerken voorkomen in digi-taal. Alle interacties tussen genre (Twitter, MSN, sms) en de talige kenmerken waren statistisch significant, door een samenspel van verschillende genreenkenmerken. Zo ook de interacties tussen leeftijd (adolescenten, jongvolwassenen) en de talige kenmerken, behalve bij spelfouten en symbolen. Factoren zoals genre en leeftijdsgroep leiden er dus toe dat digi-taal geen homogene taalvariant is.

Een beperking van dit onderzoek is dat de data verzameld zijn tussen 2009 en 2011, wat alweer enkele jaren geleden is. Het is niet ondenkbaar dat de digi-taal van de Nederlandse jeugd inmiddels enigszins is veranderd; taal is immers aan verandering onderhevig. Dat geldt al helemaal voor jongertalen, die dynamisch zijn en voortdurend evolueren. Nog recentere data zouden een welkome aanvulling op het huidige onderzoek zijn.

Bovendien zou het interessant zijn om de analyse uit te breiden qua leeftijdsgroepen, met als aanvulling nieuwe mediateksten geschreven door kinderen (van bv. 6 t/m 11 jaar). Uit praktische en ethische overwegingen zal het verzamelen van zulke teksten bij kinderen echter een grote uitdaging vormen.

In dit corpusonderzoek zijn drie populaire nieuwe mediagenres onderzocht, terwijl er uiteraard meer bestaan. Toekomstig onderzoek zou andere genres kunnen analyseren. Deze registeranalyse zal daarom aangevuld worden met WhatsApp- en Facebookberichten.

Aangezien de taal waarin jongeren via nieuwe media communiceren duidelijk afwijkt van het Standaardnederlands, is de kans groot dat deze informele digi-taal interfereert met hun meer formele 'schooltaal'. Of dit inderdaad het geval is, zal onderzocht worden in toekomstige studies in mijn promotieonderzoek. Hoe dan ook is het belangrijk jongeren erop te wijzen dat hun digi-taal en de standaardtaal verschillende varianten (registers) van het Nederlands zijn – varianten die ze gescheiden dienen te houden en afhankelijk van de context effectief kunnen inzetten. Het zou goed zijn als hier aandacht aan werd besteed in het Nederlandse taalonderwijs.

NOTEN

1. Dit onderzoek is mede mogelijk gemaakt door een subsidie van de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO), projectnummer 322-70-006. Verder gaat mijn dank uit naar een anonieme beoordelaar, evenals mijn supervisors Wilbert Spooen en Ans van Kemenade, voor hun nuttige commentaar op eerdere versies van deze paper.
2. De term *textism* komt uit het Engels en is afgeleid van het Engelse woord voor sms'en, namelijk *text messaging*. In het Nederlands worden *textisms* vaak 'sms-afkortingen' genoemd, maar deze term is minder accuraat, omdat de onconventionele spelling niet altijd in een afkorting resulteert. Van de soorten *textisms* die besproken worden in sectie 2.2 maken reduplicaties woorden juist langer en fonetische herspellingen soms ook.
3. Bergs (2009) benadrukt terecht dat niet al deze afwijkingen van de standaardtaal tijdens communicatie via nieuwe media zijn bedacht. Sommige kenmerken van digi-taal waren al aanwezig in telegrammen, briefkaarten, informele persoonlijke brieven en krantenkoppen.
4. Veel van deze factoren zijn niet uniek voor nieuwe mediateksten: ze verklaren (ten dele) ook andere vormen van taalvariatie.
5. Straattaal is, net als digi-taal, een heterogeen fenomeen. De registers van nieuwe mediagenres verschillen; zo ook bestaan er verschillende varianten van straattaal, die je niet over één kam kunt scheren.
6. Afkortingen uit de standaardtaal wijken natuurlijk niet af van de officiële spelling; ze zijn immers opgenomen in woordenboeken die het Standaardnederlands beschrijven. Toch zijn deze afkortingen meegenomen in de analyse van *textisms* in digi-taal, omdat ze ook typerend zijn voor de beknoptheid en snelheid van communiceren via nieuwe media.
7. Om objectief te bepalen of een woord is erkend als onderdeel van het Standaardnederlands is het Dikke Van Dale Online woordenboek, een autoriteit onder de lexicons, gebruikt als criterium.
8. Mobiele telefoons kunnen een alfanumeriek toetsenbord hebben, waarbij drie of vier letters en een cijfer aan één toets zijn toegewezen, of een (mogelijk touchscreen) qwertytoetsenbord, wat vergelijkbaar is met een computertoetsenbord maar dan kleiner. Dat beïnvloedt allicht het risico op typefouten, maar helaas is er in SoNaR geen informatie beschikbaar over de elektronica waarmee de nieuwe mediateksten zijn geproduceerd.

LITERATUUR

- Bergs, A.T. (2009). Just the same old story? The linguistics of text messaging and its cultural repercussions. In C. Rowe & E.L. Wyss (Red.), *Language and New Media: Linguistic, Cultural, and Technological Evolutions* (pp. 55-73). Cresskill, NJ: Hampton Press.
- Broeren, K. (2012, 5 december). De 10 irritantste taalfouten op social media. *Ze.nl*. Geraadpleegd op 10 februari 2015, http://www.ze.nl/p/141435/de_10_irritantste_taal fouten_op_social_media.
- Carrington, V. (2004). Texts and literacies of the Shi Jinrui. *British Journal of Sociology in Education*, 25(2), 215-228.
- Crystal, D. (2006). *Language and the Internet* (2e dr.). Cambridge: Cambridge University Press.
- Crystal, D. (2008). *Txtng: The Gr8 Db8*. Oxford: Oxford University Press.
- Daniëls, W. (2009). *Sms & msn: hoest begonnen?, hoe sgriff jut?, ist errug?* Houten: Prisma.
- De Decker, B., & Vandekerckhove, R. (2012). English in Flemish adolescents' computer-mediated discourse: A corpus-based study. *English World-Wide*, 33(3), 321-352.
- Drouin, M.A., & Davis, C. (2009). R u txtng? Is the use of text speak hurting your literacy? *Journal of Literacy Research*, 41(1), 46-67.
- Ferrara, K., Brunner, H., & Whittemore, G. (1991). Interactive written discourse as an emergent register. *Written Communication*, 8(1), 8-34.
- Frehner, C. (2008). *Email – SMS – MMS: The Linguistic Creativity of Asynchronous Discourse in the New Media Age*. Bern: Peter Lang.
- Hård af Segerstad, Y. (2002). *Use and Adaptation of Written Language to the Conditions of Computer-Mediated Communication*. Proefschrift Universiteit van Göteborg.
- Herring, S.C. (2001). Computer-mediated discourse. In D. Schiffrin, D. Tannen & H. Hamilton (Red.), *Handbook of Discourse Analysis* (pp. 612-634). Oxford: Blackwell.
- Herring, S.C. (2012). Grammar and electronic communication. In C.A. Chapelle (Red.), *Encyclopedia of Applied Linguistics* (pp. 1-11). Oxford: Wiley-Blackwell.
- Holmes, J. (1992). *An Introduction to Sociolinguistics*. London: Longman.
- Humphrys, J. (2007, 24 september). I h8 txt msgs: How texting is wrecking our language. *Daily Mail*. Geraadpleegd op 10 februari 2015, <http://www.dailymail.co.uk/news/article-483511/I-h8-txt-msgs-How-texting-wrecking-language.html>.
- Jacobs, G.E. (2008). People, purposes, and practices: Insights from cross-disciplinary research into instant messaging. In J. Coiro, M. Knobel, C. Lankshear & D.J. Leu (Red.), *Handbook of Research on New Literacies* (pp. 469-490). New York, NY: Routledge.
- Labov, W. (1966). *The Social Stratification of English in New York City*. Washington, DC: Center for Applied Linguistics.
- Oostdijk, N., Reynaert, M., Hoste, V., & Schuurman, I. (2013). The construction of a 500-million-word reference corpus of contemporary written Dutch. In P. Spyns & J. Odijk (Red.), *Essential Speech and Language Technology for Dutch: Results by the STEVIN Programme* (pp. 219-247). Heidelberg: Springer.
- Plester, B., Wood, C., & Joshi, P. (2009). Exploring the relationship between children's knowledge of text message abbreviations and school literacy outcomes. *British Journal of Developmental Psychology*, 27(1), 145-161.
- Proudfoot, C. (2011). *An Analysis of the Relationship between Writing Skills and 'Short Messaging Service' Language: A Self-Regulatory Perspective*. Proefschrift Potchefstroom Campus, North-West University.
- Shaw, P. (2008). Spelling, accent and identity in computer-mediated communication. *English Today*, 24(2), 42-49.
- Silva, C. (2011). Writing in Portuguese chats: A new wrtng systm? *Written Language & Literacy*, 14(1), 143-156.

- Stroop, J. (2010). *Hun hebben de taal verkwanseld: over Poldernederlands, 'fout' Nederlands en ABN*. Amsterdam: Athenaeum-Polak & Van Gennep.
- Swartzlander, C.L. (2010). *The Language of Texting: The New Language of a Digital Nation*. Masterscriptie Annenberg School for Communication.
- Truijens, A. (2009, 21 juli). Straattaal: Algemeen Cool Nederlands. Geraadpleegd op 10 februari 2015, <http://www.volkskrant.nl/binnenland/straattaal-algemeen-cool-nederlands~a339199>.
- Verheijen, L. (2013). The effects of text messaging and instant messaging on literacy. *English Studies*, 94(5), 582-602.
- Werry, C.C. (1996). Linguistic and interactional features of Internet Relay Chat. In S.C. Herring (Red.), *Computer-Mediated Communication: Linguistic, Social and Cross-Cultural Perspectives* (pp. 47-63). Amsterdam: Benjamins.
- Winzker, K., Southwood, F., & Huddleston, K. (2009). Investigating the impact of SMS speak on the written work of English first language and English second language high school learners. *Per Linguam*, 25(2), 1-16.
- Wood, C., Kemp, N., & Plester, B. (2013). *Text Messaging and Literacy: The Evidence*. Londen: Routledge.